

Neustatter: fennállásának évfordulójára

Summerhill
90.

október 28, 2013

2011. augusztus 19.

E hónap elején, a múlt és a jelen hét generációja gyűlt össze, hogy megünnepelje Summerhill, a mi haladó szemléletű, és annyi feltűnést keltő alma materünk 90. születésnapját. A. S. Neill az iskolát a Suffolk megyei Leiston egy omladozó viktoriánus épületében vezette; egy tanárember, aki annyira gyűlölte azt a szigorú fegyelmezést, amit a gyerekekkel szemben elvártak tőle, hogy egy forradalmian új módszerrel állt elő: annyi szabadságot adott a gyerekeknek, amennyit csak kívántak.

Számomra, az iskola a nagymamám örökségét is jelenti, hiszen 1921 augusztusában Neill-lel együtt ott volt az alapításnál. Az egész egy uzsonna-meghívással kezdődött. Lilian nagyanyám apámat a hampsteadi, koedukált King Alfred School-ba íratta be, ahol Neill épp tanítóskodott. Az uzsonna alatt teljesen magával ragadta a nyurga skót fickó álma egy olyan iskoláról, ahol a gyerekek maguk alkották a szabályokat.

Nagyanyámnak nem volt tanári képesítése, de művelt, több nyelven beszélő, zenében is jártas hölgy volt, és Neill-lel elhatározták, hogy megvalósítják ezt az álmot. 1927-ben elvált a nagyapámtól, és hozzáment Neillhez (Mrs. Lins néven volt ismert Summerhillben, a Lindesay keresztnéve után). Akkor halt meg, amikor én születtem, de Summerhillbe utána is rendszeresen ellátogattunk, és 1954-ben, tizenegy évesen úgy döntöttem, én is oda akarok járni.

Eleinte honvágyam volt, és visszahúzódó voltam, de tudtam, hogy Summerhillben van valami plusz, ezért kitartottam.

Rövidesen én is a „csinálj-amit-akarsz”-gyerekek közé tartoztam, ahogy a helybeliek a summerhilli gyerekeket hívták, utalva ezzel arra a rémes káoszra, amiről azt képzelték, az iskola falain belül létezik.

Hát, néha tényleg volt is káosz. Emlékszem, Angus Dudgeon, akit Harrowból rúgtak ki, a szabadság íztől megrészegevedve rohagált a lányoknak „nem túl illedelmes” szavakat ordibálva, és két nap alatt huszonhárom ablakot tört be. Épp egy követ emelt fel, hogy egy újabb ablaküveggel végezzen, amikor Neill észrevette, maga is felkapott egyet, és betörte a huszonnegyediket, mielőtt Angus megtehetette volna. Angus többé nem tört ablakot, lecsillapodott, és az egyik legkedvesebb tagja lett a közösségnek. Később a Pink Floyd-nak gyártott lemezeket.

Hagyományos iskolákba járó kortársaink nem hitték el nekünk, hogy a tanórára járás nekünk nem volt kötelező. De sokan voltak úgy, hogy idejük nagy részét töltötték a nagy bükkfán, vagy épp kunyhóépítéssel, vagy a vadvirágos mezőn könyveket bújva, de végül ők is rákaptak a tanulás meglepően kellemes ízére. Egyszer kaptam egy kokit, amikor belebeszéltem az angolórába, amit egy fantasztikus tanárunk, egy veterán katona tartott. „Nem kell bejőnnöd, – mondta – de ha egyszer bejössz, nem ronthatod el az órát mások számára!”

A tanítás színvonala hullámzó volt. Amikor jó tanárok jöttek, akik rá voltak hangolva Summerhill filozófiájára, remek óráink voltak. Ulla – tanárainkat mind a keresztnévükön szólítottuk – összekötötte a varrásórákat a saját anyanyelve, a német tanításával. Később magam készítettem a ruháimat, és felsőfokú német vizsgát tettem dicsérettel. Ám a tanárok bére alacsony volt, és Summerhill nem volt minden tanár számára az álomiskola, így mindig jöttek olyanok, akik cseppet sem illettek oda.

Viszont a demokráciából mindig elsőrangú képzést kaptunk. Az önkéntes alapon látogatott heti iskolagyűléseken vetettük fel

a héten történt problémákat, például egy mások cuccaiban kárt tévő gyerek esetét, vagy a vérig sértett diákét, aki bántónak érezte, ahogy egy tanár beszélt vele – büntetésük kiszabásában mindenkinek egyenértékű szavazati joga volt. A büntetés olyanokat jelentett, hogy például nem kaptunk aznap desszertet, vagy nem mehettünk ki Neill-lel a tengerpartra.

Elkerülhetetlen, hogy felmerült pár kérdés a fiúk-lányok szoros közelségben élésével kapcsolatban. A News Of The World riporterei csúszópénzt ajánlottak nekünk, ha szaftos kis pletykákat kotyogunk ki nekik a fiatalok szexuális életéről, amit ők – helytelenül – a mi világunkban feltételeztek. A pletykalapok az épületfront előtti gyepen intim jelenetek közben rajtakapott tanárokról tudósítottak. Nem is volt gyepünk az épületfront előtt.

Summerhillt eddigi kilencven évében többször fenyegette meg a bezárás veszélye, mert túl kevés diákja volt, vagy mert a szenzációhajhász újságok szadista és anarchikus hamis képet festettek róla, és Blair Labour kormánya meg is próbálta bezárni 2000-ben. Zoe Readhead, Neill lánya, aki most vezeti az iskolát, bíróság elé vitte, és megnyerte az ügyet.

De térjünk vissza a megemlékezésre: lehetek-e büszke tehát nagyanyám hagyatékára? A mai napig nem birkózom meg még az egyszerű matematikai példákkal sem, de a sötét jóslatokba bocsátkozó tudósoknak sem lett igazuk, akik ezt az „utópikus” helyet azzal vádolták, hogy az innen kikerülő gyerekek nem fogják megállni a helyüket a világban. Nagyon is kiteljesedett az életem, és a Summerhill-örökségem a puszta létezés optimizmusával és örömeivel vértézett fel.

Ishbel McWhirter, 84 éves

A művész McWhirter Wales-ben él társával, Reg-dzsel. Előző házasságából két gyermeke született.

Ishbel édesanyja, miután egy ültő helyében elolvasta Neill 'Az a rettenetes iskola' című könyvét, tizenkét éves lányát azonnal beíratta Summerhillbe, amit a kislány egyből nagyon meg is szeretett. „Neill megtöltötte pozitív erővel és humorral az iskolát, Mrs. Lins pedig egy nagyon kulturált hölgy volt, aki minden gyerekkel nagyon kedves tudott lenni. Nem volt túl sok szabályunk, de arra figyelmeztettek, hogy ha az iskolán kívül káromkodunk, az rendkívül felháboríthatja az embereket. Nem akartuk, hogy bezárják az iskolánkat, úgyhogy nagyon odafigyeltünk a viselkedésünkre.”

Egy pár diák, köztük Ishbel is, több tanórát szeretett volna, mint amit Neill kínált, aki a szabadidő fontosságában jobban hitt, így délben befejeződött a tanítás. Rendkívüli gyűlést hívtak össze, és úgy döntöttek, hogy egy plusz órát tesznek be az órarendbe, amin a gyerekeket a középfokú érettségi vizsgákra készítik fel. Neillnek ez nem kifejezetten tetszett – nem nézte jó szemmel a vizsgák okozta nyomást. „Neill módszere abban állt, hogy az eredetiségünket kiaknázandó, vicces kérdésekbe bújtatott tesztekkel állított össze. A lehető legfelháborítóbb módon kellett válaszolnunk rájuk. Úgy éreztük, hogy Neill nem állt a helyzet magaslatán a tanárok összeválogatásában. Egészen bizarr alapon választotta őket ki: pl. a szerinte jó újságot járató, vagy a szerinte megfelelő neurózisban szenvedő egyént vette fel.”

Ishbel azonban rendkívül élvezte a fiatal Robin Bond tartotta művészetórákat, aki pártolta tanítványa művészeti tevékenységét. Megmutatta az osztrák művészek, Oskar Kokoshkának a kislány munkáját, aki felajánlotta, hogy Summerhill után vállalja a lány tanítását, így tizenkilenc éves korától több éven át Kokoshka mellett tanulhatott. Festménykatalógusában olyan hírességekről készített képek találhatóak, mint Melvyn Bragg, Tom Conti, Lord Sarman, Germaine Greer vagy A. S. Neill portréja. Visszagondolva úgy tartja, hogy „talán nem volt meg bennem az a fajta önbizalom, ami abból adódott volna, hogy nekem is volt olyan jó

iskolázottságom, mint másnak, de Summerhill másfajta önbizalmat adott: azt, hogy szeressem önmagam lenni, és most már látom, hogy ez micsoda nagy szó.”

John Burningham, 75 éves

Az illusztrátor és gyerekkönyvíró Burningham ma Észak-London lakója feleségével, a művész Helen Oxenburyvel. Három felnőtt gyermekük van.

John – édesapja utazóügynök lévén – tizenegy iskolát járt meg, mielőtt szüleinek 1948-ban, Summerhillre esett a választásuk. John ekkor tizenhárom éves volt, és öt „nagyon boldog“ évet töltött az iskolában.

„Mivel az iskola nehéz anyagi helyzetben volt, ez leszűkítette a tevékenységeink lehetőségeit. Elég kevés tantárgyunk volt, és a sportolási lehetőségek száralmasak voltak: egy gazos tenispálya, egy göröngyös futballpálya, és így tovább. Nem hiszem, hogy ez csak pénz kérdése lett volna. Szerintem Neill a sportolást összekötötte a public school-ok (angol magániskolák) imázsával, ahol lehorzsoló térdű fiúk futottak körbe-körbe a pályán fagyos hajnalokon, és aki ezt a fajta versenyszellemet nem bírta, az a kínok-kínját élte meg.”

A művészeti tevékenységekbe azonban nagy szenvedéllyel vetették bele elejétől fogva magukat a gyerekek, és bár Burningham más órákra is járt, csak a francia és az irodalomórák hagytak maradandó emlékeket benne. „A kívülállók azt gondolták rólunk, hogy majd csak nagy nehézségek árán tudjuk megkeresni a kenyereinket, de kortársaim között sok jó szakember és tudós van, az olyan flúgos művészek mellett, mint én.”

Nagyon tapintatos erkölcsi nevelésben részesültek a Summerhillbe járó gyerekek. „Egy páran elcsentük az élelmiszerraktár ajtajának kulcsát, és egy fél éven át

lopkodtuk a cuccokat onnan. Egyik nap épp Neill-lel sétálgattam, amikor hirtelen megszólalt: „Valami gazfickó ellopta az élelmiszerraktár kulcsát! Gondolom, fogalmad sincs, hol van.” Ijesztő volt, ahogy átlátott az embereken. Mindegy volt, mit mondtál neki, ő mindig tudta az igazságot. Nem volt más választásom, visszaadtam neki a kulcsot.”

Nathalie Gensac, 44 éves

Gensac egy olyan jótékonyági intézményt vezet, mely a fejlődő országok asszonyait és gyermekeit segíti a tanulásban. A kaliforniai Santa Barbarában él.

Nathalie Gensacot kilenc éves koráig szülei tanították otthon, miközben a marokkói hippit utat bejárták vele. „Aztán hallottak Summerhillről, és ez abszolút megfelelt a szellemiségüknek.” – mondja Gensac.

Egy kicsi, egymásra utalt közösségben élni „annyit tesz, hogy felelősséget kell vállalnod a tetteidért, és ez mindent felölel az öltözködéstől kezdve, a másokkal való viselkedésig. Ezt a sok döntést meghozni olykor nagyon nehéz lehet. Neill alapelve az volt, hogy lehetsz szabad, de megsérteni más szabadságát tilos.”

Gensac általában bement a tanórákra, emlékszik, hogy egyszer megpróbált bocsánatot kérni a tudománytanártól, akinek az óráját elbliccelte: „A tanár azt mondta, ő nem haragszik, de én veszítettem vele. Ez komolyan elgondolkodtatott.” Tizenöt éves korában hagyta el Summerhillt, kilenc középfokú vizsgát tett le, amiből három természettudományos tárgyból volt.

Az emelt szintű vizsgákat nem is igen célozták meg a diákok, mert nem volt elég tanár hozzá, ezért Gensac más iskolába ment. „Voltak, akik ferde szemmel néztek rám, mert azt képzeltek, hogy mindenféle fegyelem nélkül nőttem fel. Az egyik vizsgafelkészítő tanárom egyszer rám rivallt, amikor

valamivel nem értettem egyet, hogy biztos én vagyok „az a summerhilli kölyök”.

Caspar Walsh, 44 éves

Egy regény és egy önéletrajz szerzője, Caspar Walsh, kreatív írás-tanfolyamokat vezet fiatal börtönlakók számára, és felállított egy jótékonsági szervezetet a veszélyeztetett gyerekekért. Az angliai Devon megyében él.

„Hat éves koromtól nyolc éves koromig jártam Summerhillbe. Fára másztam, játkokat találtam ki, felfedeztem a környéket. Ha éhes voltam, elmentem a főzésőrára, és készítettem magamnak süteményt. Ha szerettem volna egy kardot, elmentem a famegmunkáló műhelybe, és készítettem egyet. Igazán elememben voltam, természetes gyerekként élhettem, az otthonommal ellentétben, ahol apukám életéhez kellett igazodnom. Ő teljes munkaidős bűnöző volt, és a családi hátterem nagyon bomlasztó volt – úgy érzelmileg, mint fizikailag.”

Walsh rendezetlen körülményei azt is maguk után vonták, hogy folyamatosan próbálgatta a summerhilli szabadság határait. „Loptam és egyéb rosszságokat követtem el. Egyszer meggyújtottam egy nagy játékmackó fejét, és kihajítottam az ablakon.”

Az utolsó csepp a pohárban az volt, amikor betört egy szomszédos futball klub raktárába, és ellopta az összes édességet belőle. Akkor azonnal kicsapták. „Teljesen magam alá kerültem. Most már tudom, hogy valaki olyan után kutattam, aki irányított és féken tartott volna. De Summerhill lényege pont az volt, hogy magad alakítsd ki a korlátaidat. Nem mondom, hogy felelőtlenség volt engem kitenni – hiszen bűncselekményt követtem el – de azt hiszem, mégis túlzás volt, hiszen még olyan fiatal voltam.”

Walsh Summerhill csekély számú kirúgott diákjai közé tartozik,

és kicsapása után meg is indult a lejtőn . Apját börtönbe zárták, ő pedig drogfüggő lett. Ám huszonegy éves korára leszokott. „Nemrég a kezembe került egy kép Neillről – mondja – és akkor annyira elfogott a vágy, hogy bárcsak több ideig járhattam volna Summerhillbe. Az a gondolat, hogy hozzá kell segíteni másokat a saját útjukat megtalálni, nagyon nagy hatást gyakorolt rám.“

Nadia Hartmann, 42 éves

Hartman fogorvos, Belgiumban él férjével és két gyermekével.

Nadia Hartmann édesanyja nagyon szigorú neveltetésben részesült, de saját lányának mást szeretett volna. Miután 1975-ben elolvasta Neill önéletrajzi írását (*A Neill! Neill! Orange Peel!* címűt), az öt éves Nadiát beíratta Summerhillben.

“Semmi gondom nem volt azzal, hogy olyan fiatalon kerültem az iskolába. Anyukám meghalt, amikor én kilenc éves voltam, és öcsém és számomra Summerhill lett a családunk. Nem volt jellemző a kiközösítés, vagy mások szekálása, de én pár barátommal sokat bánottunk egy lányt. Havat tettünk az ágyába, hogy azt higgye bepisilt, meg pókot a főzéshez előkészített hozzávalóiba. Akkor kérdőre vontak minket a gyűlésen, és nagyon sok gyerek rosszalta, amit tettünk. Kitiltottak a medencéből, és a városba sem mehettünk be. Ez nagyon nagy büntetés volt, úgyhogy soha többé nem tettünk ilyesmit.

Kisebb koromban jártam órákra, de mire tíz lettem már nem nagyon, és pár évet fára mászással, úszással, kötögetéssel és a barátaimmal való játékkal töltöttem. Aztán, amikor tizenhárom éves lettem, kitaláltam, hogy fogorvos szeretnék lenni, amiért tanulnom kell, így újra elkezdtem órákra járni. Keményen kellett dolgoznom, hogy utolérjem a többieket, de mivel a summerhilli osztályok nagyon kis létszámúak, sok idő jut egy-egy gyerekre. Tizenöt éves koromban mentem el

Summerhillből magasabb fokú iskolába, ahol még keményebben kellett dolgoznom. De nagyon értékes, szabadságban töltött éveket tudhattam magam mögött, és a három intenzív tanulással töltött év is meghozta gyümölcsét, hamarosan ugyanolyan jegyeket kaptam, mint azok, akik tizenhárom éve jártak oda.”

Hartmann és férje hamarosan saját gyermeküket is Summerhillbe küldik.

Nathan Clutterback, 26 éves

Tervező grafikus, Londonban él.

Nathan Clutterback szülei alternatív oktatási formát kerestek két fiúknak, így kerültek Summerhillbe négy éves korukban. Nathan tizenhat éves koráig maradt ott.

„Tizenhárom éves koromig gyakorlatilag nem jártam órákra.” – mondja. „A barátaimmal egész nap az erdőben tevékenykedtünk – kunyhókat és várakat építettünk – vagy csapatostul a mezőkön játszottunk. Elég sok időt töltöttem viszont a művészet- és famegmunkáló műhelyben, és a színházban is. Darabokat írtunk, és előadtuk a többieknek.”

Végül, Clutterbacknél is eljött a pillanat, amikor úgy érezte eleget „lógott” és késznek érezte magát a munkához. „Nem is emlékszem, mikor és hogyan tanultam meg írni-olvasni; a legtöbben intuitív módon sajátítottuk el ezeket a képességeket. Ma sem olvasok sokat, de van diplomám tervezőgrafikából, és egy piacvezető utazócégnél dolgozom, ami könyveket tervez és az iPad első készülékeit is itt fejlesztették ki, úgyhogy nyilvánvalóan nem számít hátránynak summerhilli múltam.”

Mint mondja, Summerhill nem mindenkinek volt egyformán kellemes élmény. „Vannak gyerekek, akik nem tudnak mit kezdeni a sok szabadsággal, és jobban érzik magukat, ha több szabály

határozza meg az életüket, és megmondják nekik, mit kell csinálniuk.”

„Belőlem Summerhill remek diplomatát faragott. Már tizenkét éves koromtól fogva én voltam a közvetítő a gyerekek közti vitákban, és próbáltam mindkét oldal álláspontját megérteni. Később háromszor is felfüggesztettek alkohol fogyasztásáért és füvezésért. Imádtam ott lenni, így ez nagyon nagy büntetés volt számomra. A szüleim akkor nagyon lehordtak, hogy felmérjék, tisztában vagyok-e a helyzet komolyságával, de ennél is rosszabb volt az azzal való szembesítés, hogy veszélybe sodortam az iskola létét. Tisztában voltam azzal, hogy ez már nem volt vicc.”

Fordította: Miskolczi Zsuzsanna

Forrás:

Kapcsolódó oldalak:

- Mi történt Summerhill után? – summerhilli diákok életrajzai
- Summerhill Dráma – BBC film
- David Gribble: Summerhill és egyéb írásai
- Zoe Neill Readhead interjú